

Nr 9.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 20 mars 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 143, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas, att 2, 3, 4, 5, 26, 28, 30, 34, 36, 37, 38, 43, 49 och 53 §§ lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

Två eller flera fångvårdsanstalter skola, om Konungen så föreskriver, för samverkan bilda en anstaltsgrupp. En av de i gruppen ingående anstalterna skola vara centralanstalt för gruppen. Vid centralanstalten skola finnas psykiatrisk avdelning.

2 §.

Fångvårdsstyrelsen har att leda och öva inseende över behandlingen av dem som intagas i fångvårdsanstalt ävensom att, där ej annorlunda är stadgat, öva tillsyn över eftervården av dem som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt.

3 §.

3 §.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fång- där ej annorlunda är stadgat, fång-

¹ Senaste lydelse av 4 § se SFS 1948:277 och av 37 § se SFS 1949:352.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av nämnden, så ock vid sammanträde närvarande skyddskon-
sulent, skyddsassistent eller befatt-
ningshavare vid anstalten äger få sin
mening antecknad till protokollet.

*i anstaltsgrupp, centralanstaltens sty-
resman och överläkaren vid dess psy-
kiatriska avdelning. Jämväl annan,
som anses kunna lämna upplysningar
av vikt, må av styresmannen eller
nämnden kallas att närvara vid sam-
manträde.*

Ledamot av nämnden, så ock vid
sammanträde närvarande *styresman
vid centralanstalt, överläkare vid psy-
kiatrisk avdelning, skyddskon-
sulent, skyddsassistent eller befattningshava-
re vid anstalten äger få sin mening
antecknad till protokollet.*

26 §.

Vid de — — — — — möjligt förhindras.

Män och — — — — — eller anstaltsavdelningar.

*Om placering å anstalt och förflytt-
ning från en anstalt till annan för-
ordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter
dess bemyndigande, styresman vid
fångvårdsanstalt.*

*Styresmannen vid centralanstalt
bestämmer om placering på anstalt
inom anstaltsgrupp och om förflytt-
ning från en anstalt till annan inom
gruppen; dock äger överläkaren vid
centralanstaltens psykiatriska avdel-
ning besluta, att intagen skall över-
flyttas till avdelningen för undersök-
ning eller behandling. Om placering
och förflyttning i annat fall än nu
sagts förordnar fångvårdsstyrelsen
eller, efter dess bemyndigande, sty-
resman vid fångvårdsanstalt.*

28 §.

Intagen skall så snart ske kan un-
dersökas av läkare vid anstalten.
Sjuknar intagen, skall han vårdas en-
ligt anvisningar av läkaren. Angående
överförande till sinnessjukavdel-
ning inom fångvården för vård eller
observation är särskilt stadgat.

Intagen skall så snart ske kan un-
dersökas av läkare vid anstalten.
Sjuknar intagen, skall han vårdas en-
ligt anvisningar av läkaren. Angående
överförande till sinnessjukavdel-
ning inom fångvården för vård eller
observation är särskilt stadgat; så-
som sådan avdelning skall, därest ej
annat föreskrives, anses psykiatrisk
avdelning vid centralanstalt.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Enligt bestämmelser — — — — — lämplig vård.

När det — — — — — särskilda föreskrifter.

Tid, varunder — — — — — laga kraft.

30 §.

Intagen är — — — — — lämplig fritidssysselsättning.

Gudstjänster och — — — — — av fångvårdsstyrelsen.

Främmande trosbekännare må efter styresmannens prövning *må* ter styresmannens prövning mottaga *intagen* mottaga besök av präst eller besök av präst eller annan själasörjare inom *trossamfundet*.
annan själasörjare.

34 §.

Brev eller — — — — — styresmannens tillstånd.

Intagen må ej förvägras att till svensk myndighet avsända skrift, som ej är anstötlig till sin avfattning, eller att eljest i den utsträckning det lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev, som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning olämpliga. Vill intagen avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresmannen*, huruvida skriften må avsändas. Tillstånd må vägras, om skriften är anstötlig eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Intagen må ej förvägras att till svensk myndighet avsända skrift, som ej är anstötlig till sin avfattning, eller att eljest i den utsträckning det lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev, som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning olämpliga. Vill intagen avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresman vid fångvårdsanstalt*, huruvida skriften må avsändas. Tillstånd må vägras, om skriften är anstötlig eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Brev från — — — — — förut granskats.

Om brev — — — — — underrättas därom.

36 §.

Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresmannen* äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest starka skäl äro därtill, lämna anstalten

Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresman vid fångvårdsanstalt* äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest starka skäl äro därtill,

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej kan anses föreligga.

lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej kan anses föreligga.

Tid, varunder — — — — — laga kraft.

37 §.

Häktas intagen, — — — — — i verkställighetstiden.

Finner i annat fall än i första stycket avses överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot intagen att dennes personliga inställelse vid domstolen är påkallad, har styresmannen eller, om den intagne måste förflyttas till annan fångvårdsanstalt, fångvårdsstyrelsen att föranstalta därom. Sådan inställelse medför ej avbrott i verkställigheten.

Finner i annat fall än i första stycket avses överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot intagen att dennes personliga inställelse vid domstolen är påkallad, har styresmannen eller, om den intagne måste förflyttas till annan fångvårdsanstalt, *styresman vid centralanstalt* eller fångvårdsstyrelsen att föranstalta därom. Sådan inställelse medför ej avbrott i verkställigheten.

Åtalas intagen, — — — — — i målet.

38 §.

Begär domstol eller annan myndighet, efter framställning av part eller eljest, att intagen skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än i 37 § sägs, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresmannen*, huruvida det må ske.

Begär domstol eller annan myndighet, efter framställning av part eller eljest, att intagen skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än i 37 § sägs, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresman vid fångvårdsanstalt*, huruvida det må ske.

Tid, varunder — — — — — laga kraft.

43 §.

Beträffande straff- eller — — — — — sådan undersökning.

Undersökningen skall — — — — — berättelsens avgivande.

Inom anstaltsgrupp skall, i stället för vad som stadgas i första och andra styckena, gälla följande. Frågan om placering av straff- eller fängelsefånge skall, om det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, upptagas till överläggning inför styresmannen vid centralanstalten så snart

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

det kan ske och senast inom två veckor från det verkställighet på anstalt inom gruppen började. Vad nu sagts skall även gälla placering av annan intagen, då styresmannen vid centralanstalten anser frågan därom tveksam eller eljest finner särskilt skäl till överläggning. Föreligger icke till ledning för placering och behandling tillräcklig kännedom om den intagne, åligger det styresmannen vid centralanstalten att skyndsamt föranstalta om den utredning som erfordras. Krävs för utredningen undersökning av den intagne, bör undersökningen utföras vid centralanstalten. Tillfälle bör beredas den intagne att före överläggningen eller, i den utsträckning det lämpligen kan ske, vid denna framföra sina önskemål.

Konungen äger förordna om undantag från bestämmelserna i denna paragraf beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna samt meddela de föreskrifter som därav påkallas.

49 §.

Fånge som — — — — — är avslutad.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan fångvårdsstyrelsens medgivande må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan medgivande av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av styresman vid centralanstalt må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Då fånge — — — — — under arbetstiden.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

53 §.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej kan anses föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresmannen* till förberedande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej kan anses föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, *styresman vid fångvårdsanstalt* till förberedande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

I anledning av propositionen har inom första kammaren väckts motionen nr 437 av herr *Göransson*. I motionen hemställes, »att riksdagen måtte i den föreslagna lagen till ändring av lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. göra sådana ändringar att 3, 4, 26 och 43 §§ erhåller nedanstående lydelse:

3 §.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem. Styresmannen vid centralanstalt bör vid regelbundna besök å gruppens anstalter lämna erforderliga råd och anvisningar beträffande de intagnas behandling. I den utsträckning denna lag anger eller eljest föreskrives, äger han meddela beslut rörande den som är intagen på annan anstalt inom gruppen.

4 §.

Vid fångvårdsanstalt — — — övriga ledamöter.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot eller, om anstalten ingår i anstaltsgrupp, av centralanstaltens styresman.

Nämnden må — — — i övrigt.

Utöver vad — — — lämna anstalten.

De ledamöter — — — intagnas behandling.

26 §.

Vid de — — — möjligt förhindras.

Män och — — — eller anstaltsavdelningar.

Om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt. Inom anstaltsgrupp äger överläkaren vid centralanstaltens psykiatriska avdelning besluta, att intagen skall från anstalt inom gruppen överflyttas till avdelningen för undersökning eller behandling.

43 §.

Beträffande straff- eller — — — sådan undersökning.

Undersökningen skall — — — berättelsens avgivande.

Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, fångvårdsstyrelsen äger beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna förordna om undantag, helt eller i visst avseende, från bestämmelserna i denna paragraf ävensom meddela de föreskrifter som därav påkallas.»

Propositionen och motionen, vilka hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet, har enligt överenskommelse mellan statsutskottet och första lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för det i propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionären åberopat till stöd för sin hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås en sådan administrativ omläggning inom fångvården, att fångvårdsanstalter gruppvis samverka under ledning av en större och i vårdtekniskt hänseende bättre utrustad centralanstalt för varje grupp. Härigenom kunna frågor om placering och förflyttning av de intagna samt åtskilliga andra ärenden decentraliseras från fångvårdsstyrelsen till styresmännen för dessa centralanstalter samt en bättre och effektivare behandling av de intagna vinnas.

I denna proposition upptagas endast frågor om lagändringar i anledning av omläggningen; därmed sammanhängande anslagsfrågor behandlas i proposition nr 144 (se härom utskottets utlåtande nr 10).

Inledning.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 mars 1951 tillkallades tre sakkunniga för att utreda frågan om omedelbara förbättringar inom fångvården och framlägga därav påkallade rekommendationer och förslag. I

direktiven för de sakkunniga framhölls bland annat, att det vid sidan om en nydaning av fångvårdsanstalterna på längre sikt, vilken med nödvändighet måste kräva lång tid och avsevärda kostnader, erfordras åtgärder för en omedelbar förbättring av förhållandena inom fångvården. Till fullföljande av de provisoriska åtgärder, som under de senaste åren vidtagits, är det nödvändigt att fortlöpande ändra och upprusta äldre anstalter, vilka måste tagas i bruk under ganska lång tid framåt. Personalen måste få instruktioner och anvisningar för att kunna tillämpa modernare metoder för fångbehandling. Ordningen och disciplinen på anstalterna, de intagnas differentiering och sysselsättning, personalens fördelning mellan olika anstalter och tjänstgöringsschema angavs vidare såsom exempel på frågor, där partiella förbättringar framstår såsom angelägna. Det uppdrogs åt de sakkunniga att, på grundval av redan vidtagna förberedelser inom departementet och efter närmare utredning av problemen och genomgång av förhållandena på anstalterna, framlägga rekommendationer och förslag till praktiska åtgärder och anvisningar i syfte att åstadkomma en skyndsam förbättring av förhållandena inom fångvården genom ett så effektivt fullföljande av 1945 års straffverkställighetsreform som är möjligt inom ramen av tillgängliga resurser.

De sakkunniga (*1951 års fångvårdsutredning*)¹ har avlämnat flera förslag, vilka avser vissa disciplinförbättrande åtgärder (normaldagsschemat), utvidgning av fritidsverksamheten, de intagnas kontakt med yttrevärlden (anstaltsbesökare), förbättring av personalens rekrytering och utbildning samt särbehandling av det yngre fångvårdsklientelet. De sålunda av utredningen föreslagna åtgärderna har i allt väsentligt blivit genomförda. Därefter har utredningen i ett slutbetänkande, som avlämnats den 15 juli 1952 (SOU 1952: 21), sammanfört vissa förslag till aktuella fångvårdsreformer. Dessa förslag avser i främsta rummet att vinna en effektivare behandling av de intagna genom en samverkan mellan fångvårdsanstalter i grupper, den s. k. räjongplanen.

Över betänkandet har yttranden inhämtats från myndigheter och sammanslutningar. I detta sammanhang beröres i huvudsak endast sådana frågor som föranleder lagändring. Därmed sammanhängande anslagsfrågor behandlas i utskottets utlåtande nr 10.

Utredningens förslag till räjongplan innebär att fångvårdsanstalterna skall sammanföras dels till lokalt bestämda räjonger för ordinärt manligt fångklientel och dels till vissa specialräjonger, nämligen en interneringsräjong för internerade, förvarade och vissa vårdfall samt en ungdomsräjong för dem som dömts till ungdomsfängelse och för unga manliga fångar, dömda till fängelse eller straffarbete. Kvinnoanstalten i Växjö skall stå utanför räjongindelningen. Utredningen framhåller, att spørsmålet angående internerings- och ungdomsräjongernas organisation bör närmare behandlas i samband med de utredningar inom långtidsplaneringen för fång-

¹ De sakkunniga voro landshövdingen Thorwald Bergquist, ordförande, samt byråcheferna Torsten Eriksson och Bertil Forssell.

vården, som pågår eller avses skola påbörjas. De första av dessa utredningar har resulterat i förslag till en ungdomsanstalt av helt ny typ (Roxtuna), som nu är under byggnad. För närvarande pågår utredning rörande omorganisation av abnormklienteletets behandling (säkerhetsanstaltsutredningen), och vidare utredes frågor om internerings- och förvaringsinstitutet samt behandlingen av unga lagöverträdare inom strafflagberedningen. Med hänsyn till dessa förhållanden föreslås i propositionen nu icke några organisatoriska förändringar beträffande anstalter, som utredningen avsett för internerings- och ungdomsråjongerna. Propositionen är begränsad till vad utredningens förslag innehåller beträffande det ordinära fångklientelet.

I betänkandet behandlas åtskilliga praktiska spörsmål, som icke omedelbart sammanhänger med råjongplanen och som icke heller är avsedda att i detta sammanhang utan först efter ytterligare utredningar inverka på anslagsäskandena. Beträffande dessa delar av betänkandet, vilka icke i detta sammanhang föranlett förslag till riksdagen, hänvisas till betänkandet.

Fångvårdsutredningens förslag.

I betänkandet redogöres till en början för nuvarande differentieringssystem inom fångvården.

I fråga om vad utredningen anfört rörande anstaltsorganisationen hänvisas till s. 11 i propositionen.

Utredningen övergår härefter till att behandla förfarandet vid intagningen i fångvårdsanstalt av de till tidsbestämt straff dömda och principerna för fördelningen av dem på olika anstalter. Däröfver framhålles, att fångvårdsstyrelsen utfärdar straffverkställighetsresolution, som anger tiden för s. k. obligatorisk villkorlig frigivning, samt anföres vidare följande:

Intagning i fångvårdsanstalt sker huvudsakligen efter följande principer. Den som inte är häktad intas vid den anstalt som fångvårdsstyrelsen bestämmer, sedan den fått del av domen. Verkställbarheten av domen prövas i regel av fångvårdsstyrelsen. Polismyndigheten biträder vid den dömdes inställande. En dömd kan också få inställa sig på egen hand. I vissa fall kan myndighet, som mottagit nöjdförklaring, utan att inhämta besked från fångvårdsstyrelsen hänvisa en dömd till anstalt enligt vissa av fångvårdsstyrelsen meddelade engångsanvisningar. Den som är häktad börjar i regel verkställigheten vid den anstalt, där han redan är. Vissa intagna skall undergå s. k. verkställighetsundersökning, varom närmare nedan. Redan vid intagningen söker fångvårdsstyrelsen med stöd av domstolshandlingarna och andra tillgängliga upplysningar — beträffande recidivister det material som finns i det hos styrelsen förvarade centrala fångregistret (inklusive mappregistret) — göra den dömdes placering definitiv, i överensstämmelse med de principer som framgår av den nedan lämnade redogörelsen för placering i samband med verkställighetsundersökning.

Såsom ovan berörts stadgar verkställighetslagen att vissa intagna så snart som möjligt efter intagningen skall undergå en undersökning till ledning för behandlingen. Detta gäller straffångar och fångelsefångar med en strafftid

på minst sex månader (43 § verkställighetslagen) samt alla förvarade och internerade (63 §) och ungdomsfängelse ådömda (56 §). För straff- och fängelsefångar föreskrivs att undersökningen skall vara så vitt möjligt fullständig och omfatta den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Undersökningen skall enligt fängelsevårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen vid den anstalt, där fången intagits för straffets undergående, under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fängelsevårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkallar det, kan styrelsen medgiva högst en månads anstånd med avgivandet av berättelsen. — — —

Antalet enligt 43 § verkställighetslagen undersökta straff- och fängelsefångar var under åren 1947—1951 resp. 1 019, 1 096, 1 269, 1 411 och 1 379. Enligt de bestämmelser, som fängelsevårdsstyrelsen utfärdade vid lagens ikraftträdande 1946, skulle undersökningarna av straff- och fängelsefångar samlas till nio fängelsevårdsanstalter, nämligen Långholmen, Växjö, Visby, Malmö, Härlanda, Vänersborg, Östersund, Härnösand och Umeå. Dessa anstalter utvaldes dels med hänsyn till lämplig belägenhet i riket, dels för att kunna tillgodose kraven på medverkan av läkare med psykiatrisk skolning. År 1949 utökades denna grupp med en tionde anstalt, Örebro. Långholmen, Malmö, Härlanda och Härnösand har egen psykiatrisk avdelning, och de övriga anstalterna har sinnessjukhus i omedelbar närhet. De nämnda tio undersökningsstationerna rådde inte med arbetet, beroende på att styresmannens arbetsbörda betydligt ökades även på grund av andra vid verkställighetsreformen tillkomna arbetsuppgifter, att antalet undersökningar blev större än beräknat och att psykiatrer och andra läkare inte stod till förfogande i erforderlig utsträckning. Då härtill kom nödvändigheten att begränsa transporterna till och från undersökningsstationerna har undersökningarna efterhand fördelats på allt fler slutna anstalter för vanligt fångförvar, så att undersökningar numera utförs vid praktiskt taget alla sådana anstalter, ett 20-tal, samt även i undantagsfall vid öppna anstalter.

I praktiken gäller f. n., att en person som varit häktad i regel undersöks vid den anstalt där han sitter. Undantag görs bl. a. för den som anses behöva omedelbart förflyttas till en anstalt med tillgång till psykiater. Vid fördelning av undersökningsfall på fri fot söker man att som undersökningsanstalt anlita den anstalt, där sådant man kan förvänta att den intagne kommer att bli mera definitivt placerad. I första hand gäller den av naturliga vårdsynpunkter betingade regeln, att en intagen bör få avtjäna straff i eller nära hemorten. Mycket ofta sker emellertid avvikelser av särskilda skäl. En jordbrukare hänvisas till jordbruksfängelset i Mariestad, en kroppssjuk till Långholmen, som har särskild kroppssjukavdelning, en mekaniker till en anstalt med mekanisk verkstad, den som förmodas vara lämplig som skrivbiträde till en anstalt, där sådant biträde behövs; medlemmarna av en dömd liga fördelas på olika anstalter o. s. v. Hänsyn tas även till vederbörande styresmans möjligheter att utföra undersökningar samt tillgången på lämplig läkare. Dessa förhållanden kan ju ändras från tid till annan.

Kvaliteten på undersökningarna är mycket växlande. Detta gäller såväl styresmannens som läkarnas insats. De läkare som medverkar är i stor utsträckning inte psykiatriskt skolade. I betydande omfattning måste till följd av bristen på läkare den medicinska sakkunskapen helt undvaras. Så skedde 1951 i omkring 250 fall. Bland annat fick ett 100-tal undersökningar vid anstalten på Härlanda, trots att där finns psykiatrisk avdelning, utföras utan medverkan av läkare.

Den föreskrivna normaltiden av högst en månad överskrider mycket ofta. En nyligen gjord utredning på fångvårdsstyrelsens socialbyrå visar att av 100 vid olika anstalter slumpvis uttagna fall, i vilka undersökning verkställdes, var genomsnittstiden för undersökningen 1 månad 26 dagar. Vid kortare strafftider såsom sex månader — ett år, föreligger verkställighetsundersökningen stundom ej förrän omedelbart inpå den intagnes frigivning. För att avhjälpa mera uttalad balans anvisar fångvårdsstyrelsen ibland särskild arbetskraft till vissa anstalter.

Styresmannen och läkaren — i den mån läkare över huvud taget medverkar — avger var sin undersökningsberättelse enligt fastställt formulär. Ofta nog samråder de ej med varandra för att komma fram till en enhetlig rekommendation för den intagnes behandling.

Bedömningen av verkställighetsundersökningen och ståndpunktstagandet till den intagnes fortsatta placering sker i fångvårdsstyrelsen. Om undersökningen utmynnat i förslag om den intagnes förflyttning till annan anstalt och fallet synes tveksamt sker remiss till de styresmän som anses böra höras. På grund av de handläggande tjänstemännens arbetsbörda kan ärendena inte alltid ägnas tillräcklig tid och omsorg. Detsamma gäller för övrigt ärenden om intagning av dömda på fri fot.

När en placering skett enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande, övergår det närmaste ansvaret för den intagnes behandling till styresmannen vid den anstalt, där den intagne befinner sig. Om verkställighetsundersökning skett, skall berättelsen däröver vara till fortsatt ledning för behandlingen. Vilken roll berättelsen spelar växlar mycket från fall till fall. Någon kontinuerlig uppsikt över att behandlingen blir den avsedda och önskliga förekommer ej utöver den ledning som styresmannen kan ha och den sporadiska kontroll som fångvårdsstyrelsen kan utöva vid inspektioner eller när den intagnes förhållanden annars kommer under styrelsens prövning. Den intagne kan själv ta initiativ genom ansökningar till styresmannen eller fångvårdsstyrelsen. Styresmannen kan — om han har någon öppen avdelning eller koloni till förfogande — ordna med förflyttning dit. Han kan också göra ansökan hos fångvårdsstyrelsen om förflyttning av den intagne å ena sidan till öppen vård eller slutan anstalt med lämpligare arbete eller till sinnessjukavdelning etc. eller å andra sidan flyttning från koloni till slutan anstalt och flyttning från en slutan anstalt till en annan sådan med större disciplinära resurser.

Genom sitt centrala fångregister känner fångvårdsstyrelsen ständigt varje enskild anstalts bestånd av intagna. För varje gång en förflyttning sker eller eljest något inträffar som bör tas upp i registret — rymning, sjukhusvistelse, ny dom etc. — lämnar anstalten rapport till registret på s. k. besked, från vilka uppgiften införes på vederbörande registerkort. När den intagne avgår insändes ett avgångskort samt, i fall av villkorlig frigivning, vissa handlingar som därpå förvaras hos centrala fångregistret för att kunna rekvireras vid eventuellt kommande behov.

Utredningen fastslår, att behandlingen av de intagna, om den skall fylla de anspråk som en modern straffverkställighet ställer, i princip måste grundas på kunskap om varje intagens sociala förhistoria och ett kontinuerligt studium av hans personlighet. På grundval av de kunskaper man sålunda erhållit av den dömda får man sedan pröva sig fram i behandlingen; välja lämplig anstalt, lämplig avdelning, lämpligt arbete och förbereda de åtgärder som behöver vidtagas i samband med frigivningen — arbetsanställning, övervakning m. m.

Utredningen kritiserar härpå den nuvarande formen för verkställighetsundersökningar och anför därefter:

Givetvis skulle den nuvarande ordningen för verkställighetsundersökningarna och deras utnyttjande kunna förbättras genom att tillräcklig och skolad personal anställdes vid vissa anstalter (undersökningsstationer) för att grundligt och snabbt utföra undersökningarna samt genom att socialbyrån i fångvårdsstyrelsen finge fullt tillräcklig och kvalificerad arbetskraft för ärenden rörande anstaltsplacering. Men genom dylika förbättringar inom ramen för det nuvarande systemet skulle inte vinnas det mål, som måste eftersträvas, nämligen att undersökningen och bedömningen av den intagne liksom uppgörandet av ett behandlingsprogram för honom koncentreras till personer, som har möjlighet till nära och fortlöpande kontakt med den intagne och som i fortsättningen kan följa behandlingen och auktoritativt ingripa i den intagnes förhållanden.

Det har alltså gällt att finna en organisatorisk form som undanröjer de nuvarande bristerna i fråga om den inledande undersökningen och bedömningen av de intagna och som tillika öppnar möjligheter för en mera metodisk fångbehandling. Eftersom den centrala myndigheten, fångvårdsstyrelsen, hur än arbetet där organiseras, inte kan handlägga dessa uppgifter i direkt personlig kontakt med den intagne och de för hans behandling närmast ansvariga, står endast den utvägen till buds att så långt det är möjligt decentralisera initialbedömningen av behandlingsbehoven och besluten angående hur behandlingen skall ske i praktiken.

Utredningen drar därefter upp vissa riktlinjer för hur förbättringar inom ramen av tillgängliga resurser skulle kunna ernås på såväl det behandlingsmässiga som det administrativa planet. Sina förslag sammanför utredningen under beteckningen *r ä j o n g p l a n e n*. I sina organisatoriska huvuddrag innebär *räjongplanen* följande.

Fångvårdsanstalterna fördelas administrativt i grupper, *r ä j o n g e r*. Varje *räjong* skall innehålla anstalter av olika typ, större och mindre, slutna och öppna. Inom *räjongen* skall en anstalt vara centralanstalt. Den skall vara den i vårdtekniskt avseende bäst utrustade, ha psykiatrisk avdelning, isoleringsavdelning m. m. Ingående utredningar angående nyintagnas sociala förhistoria samt psykiatrisk eller annan medicinsk bedömning verkställs enbart vid centralanstalten. Mindre utredningar (huvudsakligen innefattande materialgenomgång) verkställs vid alla anstalter. Till centralanstalten skall alltså skickas alla fångar för vilka en kvalificerad utredning och expertbedömning anses behövlig. Fångar som på grund av den korta strafftiden eller av annan orsak icke anses böra underkastas någon speciell undersökning sändes direkt till lämplig anstalt inom *räjongen*. Chefen för centralanstalten skall samtidigt vara *räjongchef* och i denna egenskap äga befogenhet att på lämpligt sätt fördela fångarna på *räjongens* anstalter. Centralanstaltens chefspsykiater skall tillika vara *räjongpsykiater* och i denna egenskap utöva en rådgivande verksamhet vid *räjongens* samtliga anstalter.

Differentieringen av klientelet och planläggningen av den individuella fångbehandlingen anser utredningen böra tillgå enligt följande:

På sätt som längre fram beskrives fördelas klientelet på de olika räjongerna. Räjongchefen avgör med ledning av tillgängliga handlingar huruvida särskild undersökning på centralanstalten skall äga rum. Sådan undersökning är som regel påkallad vid straff på sex månader eller längre tid, för såvitt man icke redan har alla erforderliga personupplysningar genom utlåtande från tidigare sinnesundersökning, material från tidigare centralanstaltsundersökning eller därmed jämförliga uppgifter. Av den grupp som f. n. regelbundet underkastas straffverkställighetsundersökning bortfaller sålunda en icke ringa del. Å andra sidan bör naturligtvis i centralanstaltsundersökningen medtagas korttidsfångar som av särskilda skäl synes böra underkastas en sådan undersökning. Räjongchefen handlar med andra ord fritt i enlighet med av fängvårdsstyrelsen uppdragna allmänna riktlinjer för centralanstaltsundersökningarna.

Räjongchefens beslut om en första placering kan innebära, att den dömde skall direkt intagas på en av sidoanstalterna. Meddelande utgår då härom från räjongkontoret, och handlingarna översändes till vederbörande anstalt. Beslutet kan också innebära, att intagning skall äga rum på centralanstalten. I det senare fallet företages en personundersökning enligt följande mönster.

Snarast möjligt efter ankomsten till centralanstalten uppsökes den dömde av en fängvårdsassistent som efter samtal med honom och genomgång av hans handlingar skriver ner en del kortfattade uppgifter på en blankett. Denna blankett överlämnas till räjongpsykiatern som efter en kort undersökning avgör, huruvida en grundligare psykiatrisk och social genomgång är erforderlig eller om man kan på föreliggande uppgifter skrida till ett preliminärt behandlingsbeslut. I båda fallen tas ärendet upp på centralanstaltens *veckokollegium*.

Kollegiet sammanträder under ordförandeskap av räjongchefen. Därjämte deltar räjongpsykiatern, anstaltens souschef, fängvårdsassistent och kurator, räjongingenjören samt representanter för anstaltens personal inom arbetsdrift och tillsynstjänst. Vid sammanträdet överlägges angående nykomna fångars placering, omplacering av tidigare intagna och andra behandlingsfrågor. Räjongchefen beslutar ensam, men övriga deltagande har rätt att anteckna avvikande mening.

Fängvårdsassistenten sköter föredragningen beträffande de nykomna fallen. Psykiatern kompletterar med de uppgifter han har att lämna. Ingendera skall emellertid stödja sin föredragning på skriftliga berättelser av den typ som utmärker de nuvarande verkställighetsundersökningarna. Den muntliga redogörelsen skall bygga på blankettanteckningar och det material som eljest föreligger. Efter sammanträdet gör fängvårdsassistenten ett kort skriftligt sammandrag av de uppgifter som vid sammanträdet betraktats som relevanta. Detta sammandrag tjänar som »huvud» i den verkställighetsjournal som upplägges för varje fånge och i vilken efter hand införes alla viktigare uppgifter om vad som beslutats eller vad som hänt den intagne under strafftiden.

Genom att på detta sätt begränsa skrivandet om fången till det väsentliga bör åtskillig tid kunna vinnas till behandlingen av honom.

Huruvida något beslut angående den intagnes behandling kan fattas vid det första tillfälle då hans ärende upptas av kollegiet, beror på materialet från undersökningen och naturligtvis främst på räjongpsykiaterns uppfattning huruvida en grundlig psykisk undersökning är erforderlig eller ej. Räjongingenjören bör också helst ha haft möjlighet att bilda sig en mening om vilket arbete som den intagne lämpligen bör sysselsättas i. Och den intagne bör själv få företräde för kollegiet och tala om sina önskningsar.

Det första sammanträdet bör emellertid alltid resultera i en preliminär placering. En mera definitiv placering kan beslutas längre fram, då ärendet kan tas upp på nytt, sedan man kompletterat materialet eller haft råd- rum att direkt iakttaga den dömde.

Blir beslutet, att den dömde förflyttas till annan anstalt inom räjongen, bör räjongchefen eller psykiatern, efter de besök som de gör vid vederbö- rande sidoanstalt, till kollegiet rapportera hur den dömde sköter sig och huruvida nya åtgärder är behövliga.

Kollegiet är ett informellt arbetande organ, tillkommet uteslutande i syfte att sammanföra erfarna fångvårdsmän till gemensam överläggning angå- ende individuella behandlingsuppgifter. Även vid sidoanstalterna bör finnas dylika kollegier, sammansatta på det sätt som passar anstaltens storlek och arbetsförhållanden. Eftersom sidoanstalterna inte har personal för social eller psykiatrisk undersökning och befogenheten att besluta om anstaltspla- cering endast tillkommer räjongchefen, blir givetvis uppgifterna för sidoan- staltens kollegium begränsade. Ehuru räjongchefen ensam beslutar om anstaltsplacering och förflyttning efter påbörjad behandling, bör han dock ta som en angelägen sak att före varje sådant beslut rådföra sig med chefen för den anstalt till vilken förflyttning skall äga rum. Alla anstaltschefer bör ha rätt att få avvikande mening antecknad i den dömdes verkställighets- journal.

Utredningen understryker, att räjongplanen icke avser att beskära den självständighet och initiativrätt som för närvarande tillkommer anstalts- cheferna.

Utredningen kommer därefter in på frågan om a n s t a l t e r n a s u p p- d e l n i n g p å r ä j o n g e r och anför därvid bl. a.

Genom att man för varje anstaltsgrupp får en chef med betydande erfa- renhet och kunighet kan en omfattande decentralisering av ärenden äga rum från fångvårdsstyrelsen. Fångtransportsystemet kan förbilligas genom att antalet transporter begränsas, transportavstånden förminskas och trans- portlägenheterna bättre utnyttjas. För fångvårdsstyrelsen blir det även en vinst att en rad rutinsysslor avlastas och styrelsens chef samt högre befatt- ningshavare härigenom får större möjligheter att ägna sig åt de betydelse- fulla organisationsfrågorna. För anstalternas egen del innebär räjongplanen en förenkling och effektivisering av arbetet ledande till förbättrad kunskap om de intagna, större ansvar för behandlingens utformning i de enskilda fal- len och friare utrymme för personliga initiativ.

Vår uppdelning av anstalterna på olika grupper bygger på att anstalterna Härnösand, Långholmen, Härlanda och Malmö, vilka samtliga har psykia- triska avdelningar, skall tjänstgöra som centralanstalter för var sin anstalts- grupp, samtliga fyra grupper, som benämnes respektive norra, östra, västra och södra räjongen, avsedda för ordinärt fångklientel, d. v. s. intagna dömda till straffarbete eller fängelse. — — —

I fråga om utredningens förslag till uppdelning av anstalter på anstalts- grupperna hänvisas till propositionen s. 18—19.

Beträffande d e d ö m d a s f ö r d e l n i n g p å r ä j o n g e r anför ut- redningen:

Vi förutsätter att häktade, som enligt domstols beslut skall kvarbliva i häkte i avbidan på att domen vinner laga kraft, efter nöjdförklaring eller sedan domen eljest vunnit laga kraft mot dem, omedelbart anmäles till kyr-

kobokföringsortens centralanstalt för att därvarande räjongchef skall besluta om placeringen. Beslutet kan gå ut på att den dömde skall intagas på centralanstalten eller någon av dess sidoanstalter. Räjongchefen kan också när skäl föreligger, överenskomma med annan räjongchef om placering inom dennes räjong. Dömnda på fri fot bör utplaceras till viss räjong av fångvårdsstyrelsen (i första rummet kyrkobokföringsortens räjong) sedan styrelsen gjort de utredningar som sammanhänger med undersökningarna angående straffdomens befordran till verkställighet. Räjongchefen får därefter avgöra anstaltsplaceringen. Ingenting hindrar emellertid att mellan fångvårdsstyrelsen och räjongchefen överenskommes om att styrelsen direkt till vissa öppna anstalter placerar t. ex. rattfyllerister.

Förflyttningar mellan räjongerna bör, sedan räjongplaceringen en gång gjorts, endast ske i undantagsfall. Räjongcheferna bör direkt med varandra göra upp om sådana förflyttningar i individuella fall. Vid överbeläggning inom en räjong bör fångvårdsstyrelsen avgöra om gruppörflyttning till annan eller andra räjonger eller temporärt fördela frifotsfallen på andra räjonger än dem där de egentligen hör hemma.

Härefter uppräknar utredningen de ärenden som enligt förslaget bör *delegeras från fångvårdsstyrelsen till räjongcheferna*, nämligen:

Anstaltsanvisningar inom räjongerna.

Förflyttningar mellan räjongerna av enskilda fall.

Beslut angående inställelser inför domstol eller annan myndighet enligt 37 och 38 §§ straffverkställighetslagen.

Ersättning för inställelsekostnad för avtjänande av straff.

Permission.

Frigång.

Arbete i enrum.

Sjukvård utom anstalten.

Understödsärenden.

Tandvård.

Ersättning för förstörda persedlar.

Disposition av arbetspremier.

Disposition av egna medel.

Bidrag till enskilda studier.

Publiceringstillstånd.

Yttranden.

Yttranden över fångvårdsutredningens betänkande har efter remiss avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden, strafflagberedningen, medicinalstyrelsen, statens organisationsnämnd, Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten, Svenska fångvårdssällskapet, Sveriges fångvårdsmannaförbund, Svenska psykiatriska föreningen samt Rättspsykiatriska föreningen. Dessutom har yttranden över vissa delar av betänkandet avgivits, av byggnadsstyrelsen såvitt avser fångvårdens fastigheter, av krigs-

materielverket och försvarets fabriksstyrelse såvitt avser fångvårdens arbetsdrift samt av Uppsala domkapitel och Frikyrkliga samarbetskommittén såvitt avser förslag om indragning av prästerliga tjänster vid vissa fångvårdsanstalter.

De allmänna riktlinjerna för den av utredningen föreslagna räjongplanen har vunnit gillande i flertalet yttranden. *Fångvårdsstyrelsen* ställer sig dock avvisande till förslaget.

Även detaljerna i utredningens förslag till förbättrad differentiering och effektivisering av den individuella fångbehandlingen har i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran i yttrandena.

Fångvårdsstyrelsen ställer sig också här avvisande till förslaget.

Vad härefter angår de skilda anstalternas uppdelning på räjonger har utredningens förslag i denna del icke mött någon gensaga från remissinstanserna.

Däremot har vad utredningen föreslagit om att varje räjong skulle ha sitt upptagningsområde bestämt med hänsyn till kyrkobokföringsområdet och de dömdas fördelning på räjonger kritiserats i några remissyttranden. *Fångvårdsstyrelsen* framhåller, att styrelsen för närvarande bestämmer på vilka anstalter sådana personer som icke är häktade, s. k. frifotingar, skall placeras. — — — Den första placeringen blir i regel definitiv. Styrelsen frågar sig vad utredningens förslag om att styrelsen skall bestämma räjong men icke anstalt tjänar för syfte. Det väsentliga som nu vinnes genom fångvårdsstyrelsens prövning är att de öppna anstalterna belägges. Det föreslagna systemet medför ökat skrivarbete och tidsutdräkt. Synpunkten att bestämmelserna om klienteletts fördelning på öppna och slutna anstalter måste vara så smidiga att erforderlig hänsyn tages till anstaltsutrymme och arbetsfördelning hade icke tillräckligt beaktats i betänkandet.

Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten ställer sig betänksam till förslaget att häktade skall efter domen anmälas till kyrkobokföringsortens centralanstalt för beslut om placering samt yttrar om frifotingarnas placering bl. a. följande:

De sakkunniga föreslå vidare, att dömda på fri fot skola av fångvårdsstyrelsen utplaceras allenast på räjong, varefter räjongchefen skall avgöra anstaltsplaceringen. Det rör sig f. n. om cirka 4 000 s. k. frifotingar per år, vilket betyder att varje räjongchef skulle i genomsnitt ha att avgöra ett tusental sådana placeringar årligen. Förslaget synes medföra åtskilliga nackdelar. I många fall uppkomma inga komplikationer, men ofta kompliceras dessa ärenden av att samma person är dömd genom flera domar, eventuellt har han mellan domarna bytt både hemvist och kyrkobokföringsort. — — — Alla dessa dagligen förekommande komplikationer kunna nu utan större omgång och med stor effektivitet klaras upp av fångvårdsstyrelsen. Styrelsen känner t. ex. genom sina register och anteckningar alltid till, var handlingarna befinner sig och kan snabbt skaffa fram en dom. Skulle räjongcheferna inkopplas som ett extra led mellan fångvårdsstyrelsen och polismyndigheterna, vilka det ju närmast åligger att ombesörja att den dömda inställer sig eller in-

ställes vid fångvårdsanstalt, kommer en vidlyftig korrespondens och ett livligt telefonerande att bli följden på bekostnad av snabbhet och effektivitet. — — — Anstaltsplacering genom räjongchefen kan icke heller bli så säker som genom fångvårdsstyrelsen, vilken har tillgång på både mappregistret och centrala fångregistrets avgångskort — från dessa senare inhämtas bl. a. en förut straffads skötsamhet och hälsotillstånd under tidigare straffavtjänande. Frånvaron av dessa säkra upplysningar rörande en förut dömd kommer nödvändigtvis att medföra mindre tillfredsställande placeringar i ett stort antal fall med därav följande förflyttningar och kostnader för dessa. En utlåning av erforderligt bedömningsmaterial från centrala fångregistret till räjongcheferna att tjäna som underlag för placering å anstalt i räjongen skulle medföra en omfattande skriftväxling. Fångvårdsstyrelsen bör därför som förut anstaltsplacera de på fri fot dömda. — — —

En närmare redogörelse för remissyttrandena återfinnes i propositionen å s. 23—35.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har vid lagrådsremissen anfört bl. a. följande:

»Den år 1945 antagna lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. innebär i åtskilliga hänseenden en modernisering och förbättring av behandlingsformerna inom fångvården. Ehuru sålunda redan tillkomsten av denna lag och de praktiska åtgärder som genast kunde sättas i verket utgjorde ett framsteg och ett tillvaratagande av tidigare erfarenheter på detta område, bildar de endast grundvalen för en mera genomgripande omdaning av fångvården. Ett fullföljande av de principer som kommit till uttryck i lagen förutsätter nämligen en förnyelse av anstaltsorganisationen. Det stod från början klart att svårigheter skulle möta att genomföra reformen med de till övervägande del otidsenliga och i många fall uppenbart olämpliga anstalter som står till buds inom fångvården. En förnyelse av anstaltsorganisationen kräver emellertid lång tid och dryga kostnader. Man måste därför under en övergångstid försöka komma till rätta med dessa svårigheter genom provisoriska anordningar.

Omorganisationen av fångvården på längre sikt bedrivs i etapper. Jag har närmare redogjort för planläggningen av detta arbete i proposition nr 131 till 1950 års riksdag. Det kan erinras om att, såsom ett led i denna omgestaltning av fångvården, en ny ungdomsanstalt håller på att byggas och en särskild utredning är sysselsatt med frågan om anstaltsväsendet för abnormklientelet (säkerhetsanstaltsutredningen). Vid nämnda tillfälle framhöll jag emellertid att detta anstaltsorganisatoriska nydaningsarbete icke kunde få stå hindrande i vägen för en fortlöpande förbättring och upprustning av äldre anstalter, vilka beräknas vara i bruk under lång tid framåt, och att det likaså är klart att under utredningsarbetet nya rön kan göras, som föranleder en omläggning av reglerna för verkställigheten och av strafflagstiftningen. Det krävs sålunda också en planering på kortare sikt och

för det omedelbara behovet. Särskilt gäller detta naturligtvis det ordinära fångklientelet, som förutsättes komma i sista hand vid omorganisationen av fångvården på längre sikt. En viss upprustning av tillgängliga anstalter för det ordinära klientelet har också skett genom en alljämt fortgående utbyggnad av öppna kolonier och en förbättring av äldre slutna anstalter, särskilt i fråga om möjligheten att bereda de intagna ordnat verkstadsarbete.

Fångvårdsutredningens förslag är ett led i detta planeringsarbete för övergångstiden. Utredningen har enligt sina direktiv arbetat med utgångspunkt från att dess förslag skulle kunna genomföras inom ramen för tillgängliga anstaltsresurser. Från denna utgångspunkt har utredningen funnit att en bättre och effektivare behandling av de intagna kan åstadkommas genom en administrativ omläggning på sådant sätt att anstalter gruppvis samverkar under ledning av en större och i vårdtekniskt hänseende bättre utrustad anstalt såsom centralanstalt. Detta förslag innebär en decentralisering från fångvårdsstyrelsen till styresmännen för dessa centralanstalter av frågor om de intagnas placering och förflyttning samt av åtskilliga andra ärenden rörande deras behandling. Förslag har vidare framlagts om en bättre organisation av det kamerala arbetet och av ledningen för arbetsdriften, vilka frågors betydelse för att underlätta en effektivare behandling icke bör förbises.

Förslaget har i allt väsentligt vunnit gillande i flertalet av remissyttrandena. Det kan särskilt framhållas att statens organisationsnämnd, som har till uppgift att planlägga och utföra organisationsundersökningar samt lämna råd och upplysningar i frågor därom, tillstyrkt utredningens förslag. Emellertid har fångvårdsstyrelsen i flera hänseenden riktat kritik mot förslaget. Jag finner därför angeläget att, innan jag tar ställning till förslaget, mera ingående granska detta i belysning av fångvårdsstyrelsens yttrande.

Vad som i första hand ligger bakom olikheten mellan utredningens förslag och fångvårdsstyrelsens ståndpunkt är värdesättningen av de nuvarande s. k. verkställighetsundersökningarna. Enligt gällande bestämmelser skall dessa undersökningar till ledning för behandlingen utföras beträffande straff- eller fängelsefånge, då det ådömda straffet uppgår till minst sex månader; även i andra fall kan fångvårdsstyrelsen förordna om sådan undersökning. Denna utföres av styresmannen under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkallar det, kan styrelsen medge anstånd, högst en månad, med avgivandet av berättelsen. På grundval av berättelsen beslutar fångvårdsstyrelsen om den intagnes placering. Även senare förflyttningar beror i regel på beslut av fångvårdsstyrelsen.

Utredningen har nu funnit dessa undersökningar vara otillfredsställande. De utföres i flertalet fall icke inom föreskrivna tider. Kvaliteten är ojämn; i stort antal fall har läkares medverkan helt saknats och, där sådan med-

verkan kunnat erhållas, har denna endast i ett mindre antal fall lämnats av psykiatriskt utbildad läkare. Sedan undersökningarna väl utförts och en första anstaltsplacering på grundval därav beslutats av fångvårdsstyrelsen, synes undersökningarna icke i fortsättningen komma till användning i den utsträckning som varit avsedd. Utredningen föreslår därför att verkställighetsundersökningarna i deras nuvarande form skall avskaffas.

Fångvårdsstyrelsen å andra sidan synes mena att de konstaterade olägenheterna med dessa undersökningar och därpå grundade beslut om anstaltsplacering beror på den rådande överbelastningen av fångvården. Antalet fångar har nämligen ökat i sådan grad att anstalterna är överbelagda och fångvården i viss mån saknar möjlighet att bereda de intagna den behandling och vård som åsyftats med verkställighetsreformen. Härtill kommer den allvarliga bristen på psykiatriskt utbildade läkare; de heltidsanställda psykiatrerna inom fångvården är i hög grad upptagna av de sinnesundersökningar som utföres på domstolarnas begäran. Fångvårdsstyrelsen menar att en skyndsam förbättring av förhållandena inom fångvården i första hand bör ske genom anskaffning av erforderliga utrymmen och genom ombyggnad och modernisering av de slutna anstalterna. Verkställighetsundersökningarna bör, enligt fångvårdsstyrelsens yttrande, bibehållas med några närmare angivna förenklingar; styrelsen pekar bland annat på deras betydelse för den villkorliga frigivningen.

De förhoppningar man tidigare hade att fångantalet skulle hålla sig inom ganska snäva gränser har tyvärr svikits. Resultatet härav i dagens läge är att anstalterna är hårt ansträngda, fångar måste inlogeras på utrymmen som man förut ansett icke böra användas därtill och på många håll måste två personer inläggas i celler avsedda för en. Synnerligen betänkligt är att arbete icke kan beredas de intagna i tillräcklig omfattning; åtskilliga måste därför gå sysslolösa.

Dessa svårigheter inom fångvården bör icke förringas. Men jag anser därför icke att man bör frångå den långtidsplanering för fångvårdens omorganisation som jag tidigare talat om. Det är på mycket goda grunder som man börjat denna omorganisation med att förbättra ungdomsanstalterna. När det pågående nybygget blir färdigt, vilket kan väntas ske nästa år, frigöres anstaltsutrymmen, som nu tages i anspråk för ungdomsbehandlingen. Tillkomsten av en ny ungdomsanstalt kommer alltså indirekt att lätta svårigheterna för fångvården i dess helhet. På samma sätt kan man räkna med att en förbättring av organisationen för abnormbehandlingen återverkar inom anstalter för det ordinära fångklientelet. Att åsidosätta dessa, sakligt sett mest angelägna uppgifter och i första hand inrikta nydaningsarbetet på sistnämnda slag av anstalter kan enligt min mening icke vara tillrådligt. Ytterligare utvägar att lätta svårigheterna inom fångvården ligger i en fortsatt utbyggnad av kolonisystemet och dessutom i en förbättring av samhällets åtgärder för kriminalvård i frihet, varigenom förutsättningar skapas för en ökad användning av villkorlig dom och villkorlig frigivning i sådana fall då ett omhändertagande på anstalt eller kvarhållande där icke fram-

står som nödvändigt. Även på dessa områden sker en utbyggnad, låt vara med en viss återhållsamhet; i årets statsverksproposition har jag sålunda föreslagit inrättande av ett par nya kolonier och en viss utökning av skyddskonsulentorganisationen.

De spörsmål jag nu berört kan emellertid icke tillmätas en avgörande betydelse för den föreliggande frågan. Hur differentiering och placering lämpligast bör tillgå, är ett självständigt problem. Snarare får det under föreliggande förhållanden ökad betydelse, att differentiering och placering sker på ett så snabbt och tillförlitligt sätt som möjligt, varigenom de resurser som finnes blir utnyttjade och behandlingen av de intagna förbättras. En ändamålsenlig uppdelning och placering av de intagna är alltid en grundläggande förutsättning för en individuell fångbehandling. För att en sådan differentiering skall vara möjlig, krävs kännedom om den intagnes person, hans vanliga miljö och brottslighetens orsaker. En undersökning härav och en fortgående iakttagelse av den intagne är alltså av betydelse för dennes behandling på anstalt och för eftervården. Det viktiga härvidlag är att man gör säkra iakttagelser och därav drar förnuftiga slutsatser. Man bör inte överskatta tillkomsten av en undersökningsberättelse; då det är ont om tid och arbetskraft, bör skrivandet så mycket som möjligt förenklas och ansträngningarna i första hand inriktas på praktiska åtgärder. Det är för övrigt en allmängiltig erfarenhet att det är betydligt lättare att ta ställning till en människa, som man träffar och talar med, än att göra det på grund av skriftliga uppgifter från andra. På andra områden, t. ex. i domstolsprocessen och i det decentraliserade förfarandet för utskrivning av straffri-förklarade från sinnessjukhus, har man dragit konsekvenserna av denna erfarenhet; man bör göra det också inom fångvården. En verkställighetsjournal av den typ utredningen föreslagit torde erbjuda minst lika bra material för den fortsatta behandlingen och för eftervården som berättelsen över verkställighetsundersökning i dess nuvarande form.

En viktig del av förslaget är att centralanstaltens styresman skall utöva sin beslutanderätt beträffande placering, förflyttning och andra behandlingsfrågor i kollegialt samarbete med andra tjänstemän. Enligt förslaget skall bland dem ingå en rådgivande psykiater med kännedom om förhållandena på samtliga anstalter inom gruppen och med uppgift att utföra erforderliga undersökningar. På denna punkt har emellertid både fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen och flera andra i sina yttranden anfört att förslaget icke kan genomföras, då utbildade rättspsykiatrer för dessa uppgifter icke kan uppbringas. De enda utbildade rättspsykiatrer, som i praktiken kan komma i fråga, tillhör det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, vilket redan nu arbetar med en betydande arbetsbalans. Vad utredningen föreslagit i denna del är alltså icke för närvarande realiserbart utan får betraktas som en plan för hur det nya systemet vid full utbyggnad bör fungera. Man bör ha klart för sig att det förhåller sig på detta sätt, då man bedömer förslaget.

Emellertid torde det inte vara alldeles uteslutet att redan nu i begränsad

omfattning tillgodose behovet av psykiatrisk rådgivning. Under förutsättning att överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar erhåller hjälp av yngre läkare bör åtminstone de viktigaste av den rådgivande psykiaterns uppgifter kunna fullgöras, såsom tillsyn över dem som insätts på isoleringsavdelning och andra allvarigare fall, deltagande i veckokollegier, besök på sidoanstalter någon gång i kvartalet samt allmänna råd och anvisningar. I fråga om Långholmen, som är den största av de tillämnade centralanstalterna, torde det dock vara en förutsättning även för att dessa mera begränsade uppgifter skall kunna fullgöras, att organisationen tillföres en mera kvalificerad läkartjänst.

Trots att man alltså kan påräkna biträde av utbildad rättspsykiater endast i mycket begränsad omfattning, anser jag emellertid fördelarna av förslaget överväga. Det förhåller sig redan nu så att den psykiatriska läkarhjälp som kan erhållas inom fångvården är otillräcklig. Härefter kan icke på lång tid någon ändring åstadkommas. Men detta är icke ett skäl att bibehålla ett opraktiskt undersökningsförfarande, som medför vidlyftigt skrivarbete till ringa nytta. Det synes ganska klart att beslut i vård- och behandlingsfrågor på ett tillförlitligare och bättre sätt kan fattas av en fångvårdsman på platsen än av en tjänsteman i fångvårdsstyrelsen efter skriftlig framställning. En decentralisering bör alltså ske. Fångvårdsstyrelsen har såsom motförslag till utredningens förslag framfört den tanken att en viss decentralisering skulle ske direkt till lokalanstalternas styresmän. En sådan decentralisering kan emellertid icke omfatta placerings- och förflyttningsfrågor utan dessa skulle alltjämt ankomma på fångvårdsstyrelsen på grundval av ett skriftligt material. Det bör också beaktas att antalerna är av olika storlek och att deras styresmän besitter skiftande kvalifikationer. Genom utredningens förslag skulle tillskapas en ledning för anstaltsgruppen med stor erfarenhet och skicklighet i behandlingsfrågor. För att man skulle kunna förvärva lämpliga innehavare av chefsbefattningar är det avsett att dessa skall få en förbättrad löneställning.

På grund av det anförda ansluter jag mig till utredningens förslag att åstadkomma en samverkan mellan anstalter för ordinärt fångklientel samt en decentralisering av placering, förflyttning och vissa andra behandlingsfrågor från fångvårdsstyrelsen till styresmännen vid centralanstalterna. Vid detta ställningstagande förutsätter jag, att förslaget genomföres även såvitt det avser en decentralisering av det kamerala arbetet och ledningen för arbetsdriften inom anstaltsgrupperna. En decentralisering av nu angivna omfattning kan återverka på handläggningen av likartade ärenden även inom andra delar av fångvården. Det bör finnas utrymme för Kungl. Maj:t att i sådant hänseende vidtaga de åtgärder som visa sig ändamålsenliga.

Beträffande uppdelningen av anstalter på anstaltsgrupper har några erinringar icke förekommit i yttrandena. I denna del torde förslaget, i stora drag betraktat, återge den enda indelning som för närvarande kan komma i fråga. Några andra anstalter än Långholmen, Härlanda,

Malmö och Härnösand torde icke kunna fylla uppgiften att vara centralanstalter för det ordinära manliga fångklientelet. Vad som föreslagits i betänkandet om fördelningen av övriga anstalter på dessa grupper bör emellertid icke vara ovillkorligt bindande. Kungl. Maj:t bör sålunda ha frihet att vid genomförandet av förslaget företaga de jämkningar, som kan finnas ändamålsenliga, och att även framdeles göra erforderliga ändringar. Vidare synes det vara lämpligt att anstalten i Växjö och kolonien Eleonora bildar en anstaltsgrupp. Med hänsyn till att denna grupp skulle bli avsevärt mindre än de övriga torde den psykiatriska rådgivningen icke kräva några nya anordningar. Även ledningen av arbetsdriften och den kamerala verksamheten i enlighet med förslaget torde för denna grupp kunna fullgöras med redan befintlig organisation.

Vad härefter angår frågan om upptagningsområden och de dömdas fördelning på anstaltsgrupper bygger förslaget i första hand på den dömdes kyrkobokföringsort. Härvid göres icke någon skillnad mellan dem som är häktade, då verkställigheten börjar, och dem som är på fri fot. I båda fallen avser utredningen att de i första hand skall placeras på anstaltsgrupp efter kyrkobokföringsorten. Mot detta förslag har erinringar gjorts i flera yttranden.

Enligt min mening saknar dessa erinringar icke fog. Beträffande de häktade bör observeras att målet kan fullföljas av åklagaren, oaktat den dömda förklarar sig nöjd. I sådana fall, som icke är sällsynta, kan fråga uppkomma om inställelse till huvudförhandling vid hovrätt. Om den dömda regelmässigt flyttas till anstaltsgrupp inom vars område han är kyrkobokförd, måhända i en helt annan del av landet, erfordras i sådana fall återtransport för inställelsen. Huvudregeln torde böra vara, att den som varit häktad kvarblir inom den anstaltsgrupp, där han befinner sig då verkställigheten börjar, och flyttas till annan anstaltsgrupp endast då sådan flyttning är särskilt motiverad. Icke heller beträffande dömda på fri fot synes kyrkobokföringsorten alltid böra vara avgörande. Det torde både för att bereda den intagne större möjlighet till kontakt med sina närmaste och för att nedbringa transportkostnaderna vara lämpligare att i första hand utgå från den faktiska bostads- eller vistelseorten, då denna icke sammanfaller med kyrkobokföringsorten. Även i fråga om sådana dömda bör naturligtvis rimliga undantag från denna regel göras och även överflyttningar till annan anstaltsgrupp kunna ske, då det är motiverat. Flyttning mellan anstaltsgrupper bör dock icke ske annat än då vägande skäl föreligger.

Vad föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten anfört rörande anstaltsplacering av dömda på fri fot innehåller vissa beaktansvärda synpunkter. Om placeringen av dömda på fri fot skulle kvarbli hos fångvårdsstyrelsen, blir emellertid hela reformen ganska värdelös. Styresmannen på centralanstalten bör ha ansvaret för placeringen inom sin anstaltsgrupp. Utan en sådan decentralisering vinner man inte heller den beräknade lättnaden vid ärendenas behandling i fångvårdsstyrelsen. Även dessa placeringar bör alltså i princip ankomma på styresmannen vid centralan-

stalten. Något hinder föreligger naturligtvis icke att såsom redan nu sker vissa grupper placeras enligt generella anvisningar. Särskilt då det gäller sådana som har korta strafftider torde härigenom i vissa fall en förenkling av handläggningen kunna vinnas samt resekostnaderna minskas.

Utredningen anför att förslaget bör genomföras efter hand genom en särskild organisationsavdelning sammansatt av representanter för justitiedepartementet, fångvårdsstyrelsen och organisationsnämnden. Det torde vara välbetänkt att sålunda icke göra de nya reglerna omedelbart tillämpliga vid en viss tidpunkt. Igångsättandet inom varje anstaltsgrupp bör noga förberedas. I samband därmed bör också omfattningen av delegeringen till centralanstaltens styresmän mera i detalj övervägas. I första hand skall delegeringen omfatta frågor om placering och förflyttning inom anstaltsgruppen. Överflyttandet av dessa frågor på centralanstaltens styresmän är det viktigaste ledet i den föreslagna nya ordningen. Detta uppdrag bör vara direkt angivet i lagen och alltså automatiskt följa av ett förordnande om inrättande av anstaltsgruppen. Endast det undantaget skall gälla att överläkaren vid centralanstaltens psykiatriska avdelning skall ha ovillkorlig rätt att överflytta en intagen till avdelningen för undersökning eller behandling. Även andra frågor om placering eller förflyttning kan emellertid uppkomma, såsom förflyttning från en anstaltsgrupp till en annan eller från en anstaltsgrupp till en anstalt som står utanför gruppindelningen, t. ex. anstalten i Västerås samt Håga sjukhus. Behörigheten att besluta i sådana frågor, som alltså icke angår endast en anstaltsgrupp, bör också delegeras i den omfattning det visar sig vara ändamålsenligt.

Under utredningen har även övervägts att delegera frågor rörande straffidsberäkning och verkställbarhetskontroll. Man kan emellertid icke bortse från att straffidsberäkningen kan vara komplicerad och vålla svårigheter. Såsom strafflagberedningen framhållit bör de bestämmelser, på vilka denna grundar sig, bli föremål för en översyn i syfte att, om möjligt, skapa enklare regler. För närvarande torde emellertid dessa frågor alltjämt böra ankomma på fångvårdsstyrelsen.

Övriga delegeringsfrågor bör övervägas med beaktande av delegeringens syfte, nämligen att åstadkomma en snabbare, säkrare och mer okomplicerad handläggning i nära kontakt med den person beslutet gäller och att samtidigt från fångvårdsstyrelsen avlasta ett stort antal rutinärenden, som lättare handläggs lokalt. Å andra sidan syftar reformen icke till att beröva de i anstaltsgrupperna ingående sidoanstalterna deras självständiga ställning. Förhållandet mellan dem och centralanstalten måste dock avvägas med hänsyn till vad som visar sig praktiskt och ändamålsenligt och med beaktande av att centralanstaltens chef i framtiden kommer att som regel besitta högre kvalifikationer och större erfarenhet av fångvårdstjänst än sidoanstaltens styresmän och därför bör ha ett allmänt ansvar för fångbehandlingen inom hela anstaltsgruppen och härför nödvändiga befogenheter. Fångvårdsstyrelsen bör i den utsträckning det är möjligt befrias från att i första hand ta ställning till vårdfrågor och administrativa ärenden rö-

rande de intagna. Beträffande de slag av ärenden som bör bli föremål för delegation ansluter jag mig i stort sett till förslaget.

Beträffande fångtransporterna föreslår utredningen en övergång till biltransporter. Ur organisatorisk synpunkt är frågan om dessa transporter ett viktigt led i förslaget, som kräver goda möjligheter till förbindelse mellan anstalterna inom en grupp och samtidigt syftar till att nedbringa kostnaderna för transporter. Förslagets genomförande i denna del har direkt samband med en anslagsfråga, som jag torde få anmäla i annat sammanhang.

Utredningen har förordat att erforderliga lagändringar sammanfattas i en särskild lag, som upphäver vad däremot strider i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. och lagen om villkorlig frigivning. — — —

I likhet med Svea hovrätt finner jag, att man kan hysa betänkligheter mot den föreslagna lagstiftningsmetoden. Då därtill kommer att en stor del av de rent tekniska svårigheterna nu bortfaller, till följd av att någon ändring icke föreslås i fråga om anstaltsnämnderna, vill jag förorda att erforderliga ändringar på vanligt sätt införes i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.; någon ändring i lagen om villkorlig frigivning är icke nu påkallad.

Härvid synes det huvudsakliga innehållet i vad utredningen upptagit i 1—3 §§ i sitt lagförslag kunna införas i 2, 3 och 26 §§ lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. Förslaget innehåller i 2 § sista punkten ett stadgande, enligt vilket psykiatrisk avdelning må vara förenad med sinnessjukavdelning vid fångvården. Rättspsykiatriska föreningen har i sitt yttrande anmärkt att vad som avses med denna punkt är oklart. Av allt att döma, frambåller föreningen, använder utredningen benämningen psykiatrisk avdelning på fångvårdens sinnessjukavdelningar. Enligt föreningens mening är benämningen sinnessjukavdelning missvisande och opsykologisk. Utredningens initiativ att i stället införa termen psykiatrisk avdelning finner föreningen vara väl motiverat.

Jag delar föreningens uppfattning att benämningen sinnessjukavdelning är olämplig och därför bör ersättas med uttrycket psykiatrisk avdelning. Då emellertid sinnessjuklagen använder uttrycket sinnessjukavdelning, som där har en närmare definierad innebörd, synes det icke vara möjligt att i detta sammanhang helt frigöra sig från detta uttryck. Det torde emellertid, för att man i praktiken skall kunna övergå till benämningen psykiatrisk avdelning, vara tillräckligt att i 28 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. anmärka, att såsom sinnessjukavdelning inom fångvården skall, därest ej annat föreskrives, anses psykiatrisk avdelning vid centralanstalt. Därigenom torde syftet med 2 § sista punkten i utredningens förslag vara tillgodosett.

Enligt 13 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. har fångvårdsstyrelsen att utfärda bestämmelser om de anstalter, på vilka dömda skall intagas eller till vilka de i vissa fall skall förpassas. Stadgandet härom torde lämna tillräckliga möjligheter att ta hänsyn till den befogethet att bestämma

om placering och förflyttning inom anstaltsgrupp, som enligt 26 § skall tillkomma styresman vid centralanstalt. Det synes därför icke vara nödvändigt att göra någon ändring i 13 §.

Utredningen har i 4 § första stycket i sitt förslag upptagit en generell regel rörande delegation till styresman vid centralanstalt. Strafflagberedningen har anmärkt att omfattningen av delegationen skulle bli överskådligare, om i lagtexten direkt angives vilka frågor som avses. Jag biträder denna mening; ändringar torde böra göras i 34, 36, 38 och 53 §§. I huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen föreslagit i 4 § andra stycket i sitt förslag torde även ändringar böra göras i 37 och 49 §§. I motsats till utredningen anser jag däremot icke någon ändring i 69, 70 eller 71 § vara behövlig. Enligt dessa bestämmelser kan nämligen fångvårdsstyrelsen utfärda generella anvisningar, vari erforderliga delegationsbestämmelser kan intagas.

Vad utredningen upptagit i 5 § i sitt förslag är visserligen av central betydelse för reformen. Stadgandet torde emellertid vara av administrativ natur och lämpligen kunna införas i instruktion för fångvårdsanstalterna.

Det huvudsakliga innehållet i 6 § första stycket i utredningens förslag torde böra införas i 43 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. och härvid, med bibehållande av paragrafens nuvarande lydelse, ingå som ett tredje stycke i denna, vilket stycke blir tillämpligt inom anstaltsgrupp. Då emellertid införandet av anstaltsgrupper kan medföra att verkställighetsundersökningarna lämpligen icke bör bibehållas vid anstalt som står utanför gruppindelningen utan även där bör ersättas med ett förfarande, likartat med det inom anstaltsgrupperna tillämpade, torde Kungl. Maj:t böra erhålla bemyndigande att göra undantag från bestämmelserna i 43 § och att meddela de föreskrifter som därav påkallas. Ett sådant bemyndigande kan vara behövligt även för andra situationer än den sålunda angivna, och det bör även kunna avse särskilda grupper av intagna, t. ex. häktade som börjat verkställigheten inom anstalt av annat slag än den där de avses skola fullgöra straffet.

I samband med att sålunda åtskilliga ändringar göres i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. torde jämväl en av 1951 års religionsfrihetslagstiftning föranledd jämkning i 30 § tredje stycket lämpligen kunna vidtagas.»

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Motionen.

Motionären uppehåller sig till en början vid den rådgivande verksamhet som överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning enligt förslaget skall lämna och anför härom följande:

Man torde ha anledning befara att utvecklingen kommer att gå i endera av följande två riktningar. Antingen blir det inte mycket bevänt med de rådgivande överläkarnas verksamhet inom anstaltsgrupperna, eller också blir de så engagerade av denna verksamhet att sinnesundersökningarna blir eftersatta. En standardsänkning för sinnesundersökningarna kan förmodas inträda om avdelningens chef av andra arbetsuppgifter hindras att själv utföra undersökningar och leda verksamheten inom avdelningen.

Det synes vara önskvärt att riksdagen gör ett uttalande med innebörd att det nya projektets genomförande icke får forceras på bekostnad av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, för vilket ingen standardsänkning kan tolereras vare sig i fråga om utlåtandenas kvalitet eller undersökningstidens längd.

Efter en redogörelse för innehållet i förslagets 2, 3, 4 och 5 §§ anför motionären vidare i fråga om sidoanstalternas styresmäns ställning enligt förslaget följande:

Genom den organisationsändring som nu föreslås kommer, i vad avser anstalter för vanligt fångförvar, sidoanstalternas styresmän att ställas i beroendeförhållande till styresmannen vid anstaltsgruppens centralanstalt. Även om i propositionen utsäges (sid. 42), att omorganisationen icke syftar till att beröva sidoanstalterna deras självständiga ställning uttalas samtidigt att det är fråga om en avvägning av förhållandet mellan sidoanstalterna och centralanstalten varigenom centralanstaltens styresman erhåller, såsom det uttryckes i propositionen, ett allmänt ansvar för fångbehandlingen inom gruppen och härför nödvändiga befogenheter.

Med denna ordning införes inom fångvården ett subordinationsförhållande som icke lärer finnas inom något annat fångvårdssystem. Om en sådan organisation finnes böra prövas — fångvårdsstyrelsen har ställt sig avvisande till förslaget — är det angeläget att så långt möjligt begränsa det intrång som göres i sidoanstalternas självständighet. I annat fall riskerar man att den föreslagna ordningen kommer att på sidoanstalterna minska arbetsglädjen och känslan av eget ansvar.

Enligt 3 § i lagförslaget åligger det som nämnts styresmannen vid centralanstalt att uppmärksamt följa de intagnas behandling på gruppens anstalter och förberedelserna för deras frigivning eller utskrivning. Med denna formulering får centralanstaltens styresman en uppgift, som närmast är kontrollerande eller övervakande. Med tanke på den kunnighet och den under lång fångvårdstjänst förvärvade erfarenhet som sidoanstalternas styresmän i regel besitter och kommer att besitta synes det önskvärt att centralanstaltens styresman får sin uppgift angiven på ett sätt som framhäver samarbetet i stället för kontrollen; den beskrivning av överläkarens uppgift som lämnas i samma paragraf synes härvid kunna tjäna till ledning. Med hänsyn till vikten av personlig kontakt mellan centralanstaltens styresman och sidoanstalterna bör hans verksamhet så långt som möjligt bedrivas genom regelbundna besök (jfr 4 § sista stycket, där vissa ledamöter av anstaltsnämnd åläggas att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling). Det förefaller onödigt att belasta centralanstaltens styresman med frågor om förberedelse för frigivning eller utskrivning, eftersom sidoanstalternas styresmän i detta hänseende redan kan och i första hand bör samråda med anstaltsnämnden och skyddskonsulenten.

Centralanstaltens styresman torde, för att erhålla erforderlig kontakt med sidoanstalternas verksamhet, böra så långt det är möjligt deltaga i anstaltsnämndernas sammanträden, därvid till överläggning kan upptagas frågor

om behandling av intagna både i allmänhet och beträffande de enskilda fallen. Med de informationer centralanstaltens styresman härigenom erhåller torde skriftväxling erfordras endast i ett fåtal fall. Det synes lämpligt att i överensstämmelse härmed i 4 § andra stycket gällande lydelse efter orden »påkallas av ledamot» tillägges »eller om anstalt ingår i anstaltsgrupp, av centralanstaltens styresman».

Motionären övergår härefter till att behandla de i förslagets 26 § meddelade bestämmelserna om styresmans vid centralanstalt befogenhet att bestämma om placering och förflyttning inom anstaltsgrupp samt dessa bestämmelsers återverkan på föreskrifterna i verkställighetslagens 13 § om intagning för verkställighet, huvudsakligen i fråga om icke häktade dömda. Motionären erinrar om att fängelsefångar i regel skall undergå straffet i öppen anstalt och upplyser, att den som dömes till fängelse endast undantagsvis är häktad i målet.

Enligt 13 § skall, där den dömda icke är häktad i målet, polismyndigheten i den ort, där han vistas, för verkställighet förpassa honom till fångvårdsanstalt, vari han enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. I stället för att förpassas kan han föreläggas att själv inställa sig. Har han avgivit nöjdförklaring är det den myndighet som mottagit förklaringen som meddelar förpassningsbeslut eller föreläggande. Intagning kan i sådana fall ske efter generella anvisningar.

Motionären anför, att anvisandet av viss intagningsanstalt har till syfte att så långt möjligt åvägabringa en viss differentiering redan vid intagningen och därigenom minska behovet av senare förflyttningar. Att möjliggöra öppen anstaltsvård för fängelsefångar har varit det huvudsakliga skälet för införandet av det i 13 § reglerade förfarandet, såvitt angår icke häktade dömda. Vidare yttrar motionären i huvudsak:

Såsom ovan sagts innebär förslaget till ändring av 26 § tredje stycket verkställighetslagen att styresman vid centralanstalt övertar fångvårdsstyrelsens beslutanderätt beträffande placering på anstalt och förflyttning, såvitt avser anstalter inom gruppen. Härigenom har den i 13 § meddelade bestämmelsen om verkställighetens inledande för icke häktade dömda — med individuell anstaltsanvisning av fångvårdsstyrelsen — i praktiken satts ur funktion beträffande anstalter inom grupp.

Efter ett genomförande av den föreslagna organisationen torde förfarandet vid straffdoms befordran till verkställighet, såvitt angår icke häktade dömda, komma att te sig på följande sätt. Sedan domen blivit verkställbar har fångvårdsstyrelsen att besluta, i första hand med ledning av den dömdes vistelseort men med befogenhet att göra undantag, till vilken anstaltsgrupp den dömda skall hänvisas, varefter styrelsen (beroende på innehållet i blivande följdförfattningar) skall översända verkställighetshandlingarna till polismyndigheten i den dömdes vistelseort. Därvid torde styrelsen få *antingen* anmoda polismyndigheten att från centralanstaltens styresman inhämta upplysning rörande intagningsanstalt (varvid remiss av handlingarna till styresmannen torde erfordras för att ge honom kännedom om fallet) *eller* låta handlingarna passera styresmannen för att bereda honom tillfälle att på förhand anvisa intagningsanstalt. Emellertid innefattar de från domstolen inkomna handlingarna i regel icke någon upplysning om eventuella tidigare anstaltsvistelser och därvid gjorda iakttagelser beträffande den dömda.

Om handläggningen av anstaltsanvisningen, särskilt fängelsefångarnas fördelning mellan öppen och sluten vård, icke skall komma att göras på ett mindre tillförlitligt material än det som fångvårdsstyrelsen nu använder — man måste hålla i minnet att det även för styresmannens del är fråga om en ren pappersprövning — torde det bli erforderligt att styrelsen tillhandahåller styresmannen åtminstone de viktigaste av de upplysningar, som finns i styrelsens register. Då registerkorten inte kan utlånas kommer detta uppgiftslämnande att föranleda en icke obetydlig ökning av fångvårdsstyrelsens arbetsbörda i stället för den lättnad vilken delvis synes ha motiverat förslaget framläggande. Det må erinras om att årligen över 5 000 straffdomar beträffande icke häktade dömda skall befordras till verkställighet.

Vid anvisande av intagningsanstalt för icke häktade dömda kommer det att föreligga många fall, i vilka bestämmandet av anstalt måste överlåtas på styresmannen vid centralanstalt i annan del av landet än den där den dömda vistas. — — — Om fångvårdsstyrelsen finner att en pojke som vistas i Norrland lämpligen bör placeras på Mariestadsanstalten, kan styrelsen icke med insikt härom på vanligt sätt överlämna handlingarna till styresmannen vid centralanstalten i Härnösand, enär denne icke har befogenhet att besluta om intagning i Mariestad. Inte heller är det tillfredsställande att styrelsen överlämnar handlingarna till styresmannen vid centralanstalten å Härlanda, som enligt förslaget beslutar om placering vid Mariestadsanstalten, eftersom styrelsen icke äger kännedom om huruvida han verkligen kommer att placera den dömda på anstalten i Mariestad. Många likartade exempel kan anföras.

I sista hand kan styrelsen åvägbringa placering på öppen anstalt. Men detta måste ske genom ändring av ett av centralanstaltens styresman fattat beslut (83 §), en åtgärd som icke är ägnad att förenkla förvaltningsförfarandet.

Av det ovan anförda torde framgå att de föreslagna reglerna om verkställighetens inledande för icke häktade dömda — med fångvårdsstyrelsen såsom ansvarig för straffdomarnas befordran till verkställighet och med centralanstalternas styresmän såsom ensamt behöriga att i första hand anvisa intagningsanstalt på grundval av material, som överlämnas från fångvårdsstyrelsen — kan föranleda onödig omgång, ge anledning till kompetenskonflikter av skilda slag och i många fall försvåra differentieringsmöjligheterna. Att överlåta anstaltsanvisningen till nu nämnda styresmän erfordras icke heller för deras bedömande av platsutrymmet inom anstaltsgruppen; vid beslutets meddelande är det nämligen ofta icke känt för dem, när intagningen kommer att ske.

Om man inte vill försvåra en ändamålsenlig straffverkställighet synes det vara nödvändigt att i princip bibehålla anvisningen av intagningsanstalt för icke häktade dömda hos fångvårdsstyrelsen.

Motsvarande svårigheter kommer, om förslaget genomföres i oförändrad form, att yppa sig i talrika fall, när *förflyttning* till anstalt i annan grupp på grund av ansökan eller eljest bör ske. Även i fråga om förflyttning synes det därför riktigare att beslutanderättens överflyttande till centralanstaltens styresman göres beroende av delegation.

Till stöd för att göra beslutanderätten beträffande placering på anstalt och förflyttning beroende av delegation kan slutligen anföras, att detta över huvud taget möjliggör en mjukare övergång till den nya ordningen och i fortsättningen gör det lättare för fångvårdsstyrelsen, som enligt sin instruktion har att leda och öva inseende över behandlingen av dem som intages i fäng-

vårdsanstalt, att genom anvisningar och föreskrifter i delegationsbesluten leda utvecklingen i önskvärd riktning och sörja för enhetlighet i straffverkställigheten.

Som en nackdel med förslaget betecknar motionären även att den föreslagna ordningen icke såsom hittills medger delegation till sidoanstalternas styresmän att besluta om överflyttning till sluten eller öppen vård.

Slutligen anför motionären i fråga om det i 43 § föreslagna förfarandet, som inom anstaltsgrupp skall ersätta de nuvarande verkställighetsundersökningarna, följande:

Innan man på ett mera definitivt sätt överger det nuvarande, vid verkställighetslagens tillkomst noggrant övervägda, men då i praktiken oprövade förfarandet, synes starka skäl tala för att man under en övergångstid prövar sig fram med ett modifierat system. Det synes vara möjligt att starkt minska ned skrivarbetet genom att bygga på föreliggande personuppgifter (särskilt personundersökning m. m., se ovan) och komplettera dessa med iakttagelser av den dömdes i hans aktuella situation. Härvid bör uppmärksamheten främst inriktas på frågan hur man under behandlingstiden och efter frigivningen bäst skall främja en ur brottsförebyggande synpunkt gynnsam utveckling. Beträffande recidivister är det då av största vikt att man kompletterar tidigare uppgjorda berättelser med upplysningar rörande deras förhållanden under tiden efter senaste frigivningen.

Man bör inte heller förhastas när det gäller att avstå från den nuvarande i princip obligatoriska medverkan av läkare genom summarisk undersökning av den dömdes. Även om dessa undersökningar inte alltid är tillfredsställande, så är läkarens medverkan dock i flertalet fall av värde, bl. a. såsom en garanti för att grövre abnormiteter blir beaktade. Genom att på sätt nu sker tillvarata den utomstående läkarexpertis som står till förfogande i olika delar av landet uppnår man att flertalet dömda kommer i kontakt med en psykiater. Vid de 1 636 verkställighetsundersökningarna under år 1952 medverkade läkare i 1 208 fall; i 948 fall var den medverkande läkaren icke anställd i fångvården, i 771 av dessa fall var läkaren anställd inom sinessjukvård eller fackutbildad psykiater.

Mot det i propositionen föreslagna utredningsförfarandet, som helt skall ersätta verkställighetsundersökningarna, kan riktas den erinran, att sammanställandet och kompletteringen av personuppgifterna oftast kommer att göras av befattningshavare på annan anstalt än den där den intagne vistas; dessa befattningshavare har sålunda sällan tillfälle att skaffa sig en på personliga iakttagelser grundad uppfattning om den intagne; i många fall hindras befattningshavaren av avstånden och brist på tid att ens se den intagne.

Av dessa och andra skäl synes försiktigheten bjuda att man icke på en gång och över hela linjen inför ett så oprövat system som det föreslagna. Den erforderliga rekonstruktionen av utrednings- och undersökningsförfarandet efter intagningen bör genomföras successivt med beaktande av de erfarenheter som göres. Därvid bör verkställighetsorganen icke vara bundna av schematiska, i lagen inskrivna regler. I stället för det detaljrika tillägg som föreslagits i 43 § torde man kunna stanna vid en tilläggsbestämmelse av innebörd att Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, fångvårdsstyrelsen äger beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna förordna om undantag — helt eller i visst avseende — från bestämmelserna i 43 § ävensom meddela de föreskrifter som därav påkallas.

Utskottet.

Det i propositionen framlagda lagförslaget, som bygger på fångvårdsutredningens förslag om räjongplan för fångvården, avser en administrativ omläggning inom fångvården så att anstalter gruppvis skall kunna samverka under ledning av en större och i vårdtekniskt hänseende bättre utrustad centralanstalt för varje grupp. Inom justitiedepartementet pågår en omorganisation av fångvården på längre sikt. Vid sidan av denna nydaningsverksamhet pågår en planering på kortare sikt och för det omedelbara behovet. Föreliggande förslag är ett led i planeringsarbetet för övergångstiden. Förslaget innebär att frågor om placering och förflyttning av de intagna och åtskilliga andra ärenden skall decentraliseras från fångvårdsstyrelsen till styresmännen för centralanstalterna. Härigenom väntar man sig att vinna en bättre och effektivare behandling av de intagna, framför allt genom förbättrade möjligheter till personlig kontakt mellan de intagna och de tjänstemän som har att fatta beslut om placering och behandling.

Förslaget synes i förhållande till nuvarande ordning kunna möjliggöra en förbättrad fångbehandling. Det torde därför vara lämpligt att förslaget genomföres och prövas.

Motionären har i flera hänseenden föreslagit ändringar och modifieringar i förslaget.

Det genom propositionen framlagda förslaget innebär i fråga om förfarandet vid verkställighetens inledande att dömda på fri fot av fångvårdsstyrelsen utplaceras till viss anstaltsgrupp och att styresmannen vid centralanstalten därefter avgör anstaltsplaceringen. Departementschefen har anfört, att något hinder naturligtvis icke föreligger att såsom redan nu sker vissa grupper placeras enligt generella anvisningar.

För närvarande anvisar fångvårdsstyrelsen med stöd av 13 § verkställighetslagen dömda på fri fot i regel till intagning på viss anstalt. Enligt motionärens mening är det nödvändigt — om man icke vill försvåra en ändamålsenlig straffverkställighet — att i princip bibehålla anvisningen av intagningsanstalt för icke häktade dömda hos fångvårdsstyrelsen. Motionären synes mena, att det föreslagna systemet skulle innebära minskade möjligheter till differentiering, särskilt genom att intagning på öppen anstalt kunde komma att ske i färre antal fall än hittills. Detta syntes i varje fall vara att befara, om intagning skulle äga rum efter generella anvisningar. Vidare anser motionären, att det nya systemet skulle leda till ökat arbete i fångvårdsstyrelsen vid intagning av sådana dömda på fri fot, som tidigare vistats på anstalt. Därest styresman vid centralanstalt skall bestämma intagningsanstalt, bör han i sådana fall ha tillgång till de upplysningar som finnes i fångvårdsstyrelsens register. Eftersom registerhandlingarna enligt motionären icke kan lånas ut, måste avskrifter göras. Slutligen anför motionären, att förslaget kan medföra vissa olägenheter i sådana fall då fångvårdsstyrelsen finner lämpligt att en dömd för intagning hänvisas till annan anstaltsgrupp

än den som med hänsyn till hans vistelseort skulle ha kommit i fråga, därför att den dömde av vissa skäl bör intagas på viss anstalt inom annan anstaltsgrupp. Den dömde bör exempelvis enligt fångvårdsstyrelsens bedömning intagas på slutan stalt med jordbruksarbete och sådan anstalt finnes icke inom norra och södra anstaltsgrupperna. Med hänsyn till att styresmannen vid centralanstalt enligt 26 § erhåller en exklusiv och oinskränkt rätt att besluta om placering på anstalt inom gruppen har fångvårdsstyrelsen enligt motionen, därest styresmannen i det anförda exemplet icke placerar den dömde på den anstalt som styrelsen avsett, ingen annan möjlighet att åvägbringa den enligt styrelsens mening lämpligaste placeringen på annat sätt än genom att jämlikt 83 § verkställighetslagen ändra styresmannens beslut.

Vad först angår motionärens farhågor för att det nya systemet skulle kunna leda till minskad användning av öppen vård anser utskottet att en sådan utveckling självfallet måste undvikas. Emellertid synes det utskottet som om motionärens farhågor härutinnan är överdrivna. Därest erforderliga praktiska anordningar träffas, synes den nya ordningen erbjuda ökade möjligheter till individuell placering vid intagningen. Såsom departementschefen anført skall det ankomma på Kungl. Maj:t att på lämpligt sätt fördela de olika anstalterna på anstaltsgrupperna och även framdeles göra erforderliga ändringar härutinnan. Skulle mot förmodan utvecklingen gå i ej önskvärd riktning torde otvivelaktigt fångvårdsstyrelsen, som har att leda och öva inseende över behandlingen av dem som intagas i fångvårdsanstalt, på lämpligt sätt kunna råda bot härför.

För att styresman vid centralanstalt, såsom motionären själv framhållit, icke skall ha sämre möjligheter än vad fångvårdsstyrelsen nu har att anvisa intagningsanstalt för dömda på fri fot som tidigare vistats på anstalt, bör styresmannen lämpligen få tillgång till de upplysningar som finnes i styrelsens register. Enligt uppgift från fångvårdsstyrelsen torde det, såvitt man kan bedöma, komma att röra sig om ca 1 300 fall under ett år. Det synes icke erbjuda några större svårigheter eller nämnvärt ökad arbetsbelastning att låta styresmannen i dessa fall på lämpligt sätt få del av de upplysningar som kan vara erforderliga.

Skulle fångvårdsstyrelsen, som även i fortsättningen kommer att vara ansvarig för straffdomarnas befordran till verkställighet, vid avgörande av frågan om utplacering på anstaltsgrupp anse skäl tala för att den dömde bör intagas på viss anstalt eller anstalt av visst slag inom anstaltsgrupp, kan utskottet icke finna annat än att fångvårdsstyrelsen som chefsmyndighet äger att ge sin mening till känna för styresmannen vid centralanstalten, liksom styrelsen för vissa grupper, exempelvis rattfyllerister, kan lämna generella anvisningar om intagningsanstalt. Därest styresmannen i något fall skulle vara av annan mening än fångvårdsstyrelsen, bör styresmannen underrätta fångvårdsstyrelsen härom och om anledningen till sitt ståndpunkts-tagande. I sista hand kan fångvårdsstyrelsen med stöd av 83 § få till stånd den placering fångvårdsstyrelsen anser lämpligast.

Motionären har vidare påstått att förslaget kan komma att beskära sidoanstalternas självständighet och därigenom minska arbetsglädjen och känslan av eget ansvar hos styresmännen på dessa anstalter. Av denna anledning vänder sig motionären mot avfattningen av förslagets 3 §, vari anges att det åligger styresman vid centralanstalt att uppmärksamt följa de intagnas behandling på gruppens anstalter, och menar att centralanstaltens styresman med denna formulering får en uppgift, som närmast är kontrollerande och övervakande. Enligt motionärens mening bör, med hänsyn till vikten av personlig kontakt mellan centralanstalts styresman och sidoanstalterna, hans verksamhet så långt möjligt bedrivs genom regelbundna besök och hans uppgifter bör, för att framhäva samarbetet i stället för kontrollen, angivas på samma sätt som enligt förslaget gäller för överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning. Av samma skäl bör styresman vid centralanstalt så långt möjligt deltaga i de lokala anstaltsnämndernas sammanträden.

Enligt utskottets mening synes styresmans vid centralanstalt uppgifter böra angivas på sätt som skett i förslagets 3 §. Av 5 § framgår, att centralanstaltens styresman skall beredas tillfälle att deltaga i anstaltsnämnds sammanträden. Såsom motionären anfört bör styresmannen så långt det är möjligt besöka sidoanstalterna och bevista anstaltsnämndernas sammanträden. Det ligger i sakens natur att hans verksamhet inom anstaltsgruppen i största möjliga utsträckning bör få karaktären av kollegialt samarbete med sidoanstalternas styresmän.

Beträffande verkställighetsundersökningarna anser motionären i likhet med fångvårdsstyrelsen, att det nuvarande systemet bör bibehållas med vissa närmare angivna förenklingar. Vad som enligt motionärens uppfattning främst talar mot ett övergivande av det nuvarande undersökningsförfarandet är att man därigenom avstår från den nu i princip obligatoriska medverkan av läkare genom summarisk undersökning av den dömd. Enligt förslaget skall, i den mån så är möjligt med hänsyn till den rådande stora bristen på psykiatriskt skolade läkare, överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning medverka vid det undersökningsförfarande, som enligt förslaget skall ersätta verkställighetsundersökningarna, i vart fall vid de mera ingående utredningar som skall verkställas vid centralanstalt. I åtskilliga fall, där undersökning av olika skäl icke behöver göras mera ingående, synes man enligt utskottets mening utan större olägenhet kunna avstå från medverkan av läkare i vidare mån än som följer av 28 § verkställighetslagen. Härigenom skulle man vinna att i de fall, där en mera genomgripande undersökning erfordras, större omsorg skulle kunna nedläggas på sådana undersökningar. För närvarande sker verkställighetsundersökning under medverkan av läkare — psykiater, i den mån sådan finns att tillgå — även i de fall då fullständig sinnesundersökning eller summarisk läkarundersökning redan föreligger. Någon risk för att med det föreslagna systemet grövre abnormiteter skulle förbises torde icke föreligga. Vad som främst synes vara att vinna med förslaget är att erforderliga undersökningar kan verkställas snabbare och även i övrigt på ett mera rationellt sätt än vad

som nu i allmänhet är fallet. Trots att man kan påräkna biträde av utbildad rättspsykiater endast i begränsad omfattning finner utskottet i likhet med departementschefen att fördelarna av förslaget överväger. Utskottet anser därför att det föreslagna undersökningsförfarandet bör prövas. Detta synes också utan olägenhet kunna ske, enär Kungl. Maj:t enligt förslaget kan förordna om undantag från föreskrifterna om det nya förfarandet och sålunda bl. a. föreskriva att beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna verkställighetsundersökning skall ske på sätt nu är föreskrivet.

Slutligen vill utskottet, i anledning av att motionären framhållit önskvärdheten av ett uttalande om att den nya ordningens genomförande icke får forceras på bekostnad av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, uttala, att utskottet delar motionärens uppfattning att den rådgivande verksamhet överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning enligt förslaget skall utöva icke får inkräkta på det rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

Utskottet, som icke funnit anledning till anmärkning mot Kungl. Maj:ts förslag, får alltså hemställa,

A) att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 143;

B) att motionen I: 437, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 maj 1953.

På sammansatt stats- och första lagutskotts vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från statsutskottet: herrar Bergh, Bergman, Erik Svedberg, Rubbestad, fröken Elmén och fru Ericsson i Luleå;

från första lagutskottet: herrar Rylander, Lodenius, Göransson, fru Wallentheim, herrar Landgren och Fröding.

Reservation

av herr *Göransson*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Det i propositionen — — — (lika med utskottet) — — — och behandling. Förslaget synes — — — (lika med utskottet) — — — och prövas. Motionären har — — — (lika med utskottet) — — — i förslaget.

Det genom — — — (lika med utskottet) — — — generella anvisningar.

För närvarande — — — (lika med utskottet) — — — styresmannens beslut.

Vad motionären anfört synes ge vid handen att den föreslagna ändringen av 26 § medför påtagliga nackdelar i olika avseenden. Med hänsyn till innehållet i 13 § blir 26 § svårtolkad, varjämte den kategoriska formuleringen hindrar att placeringen av icke häktade dömda anpassas med hänsyn till de erfarenheter som göres vid införandet av anstaltsgrupper. Den trågan lämnas vidare obesvarad huruvida fångvårdsstyrelsen blir ansvarig för fördelningen mellan öppen och sluten vård av till fängelse dömda. Om fångvårdsstyrelsen fortfarande skall ha denna uppgift, vars betydelse kraftigt underströks av 1945 års riksdag vid antagandet av den nya straffverkställighetslagen, måste styrelsen i samband med dessa straffdomars befordran till verkställighet i varje särskilt fall ägna uppmärksamhet åt de faktorer som har betydelse för det mera behandlingsmässiga spørsmålet, huruvida öppen eller sluten vård skall beredas den dömda. Skall fångvårdsstyrelsen däremot uppmärksamma frågorna om lämplig anstalt endast när något speciellt placeringsfall uppmärksammas av styrelsen eller utifrån bringas under styrelsens prövning innebär detta, att någon löpande granskning av intagningarna icke skall företagas. Den i propositionen föreslagna lagtexten, jämförd med motionen, ger icke klarhet på denna punkt.

I fråga om förflyttning efter intagningen innebär den i propositionen föreslagna lydelsen av 26 § att beslutanderätten såvitt angår förflyttningar inom anstaltsgrupperna undantagslöst uppdrages åt centralanstaltarnas styresmän.

Enligt förslaget kan beslutanderätten således icke under några omständigheter delegeras till styresman vid sidoanstalt, icke ens till styresmännen vid så stora och betydelsefulla anstalter som Mariestad och Svartsjö. Härvid må erinras att den preliminära prövning av förflyttningsfrågorna beträffande flertalet av de häktade dömda som måste vidtagas kort tid efter verkställighetens början — för närvarande göres denna prövning av fångvårdsstyrelsen på grundval av femdagarsrapporter till centrala fångregistret — borde kunna i betydande utsträckning uppdragas åt den lokale styresmannen. Även eljest vore det i många fall naturligt att låta honom besluta om förflyttning till annan anstalt, sedan han samrått med styresmannen därstädes. Vid en sådan delegering kunde i erforderlig utsträckning föreskrivas att anstaltsnämnden höres eller att tillstyrkan av nämnden föreligger.

Då utskottet sålunda finner att motionärens förslag beträffande formuleringen av 26 § är ägnat att främja ett enklare och mera ändamålsenligt förfarande i fråga om placering och förflyttning tillstyrker utskottet förslaget.

Motionären har — — — (lika med utskottet) — — — anstaltsnämndernas sammanträden.

Enligt utskottets — — — (lika med utskottet) — — — sidoanstalternas styresmän.

Beträffande verkställighetsundersökningarna anser motionären i likhet med fångvårdsstyrelsen, att det nuvarande systemet bör bibehållas med vissa närmare angivna förenklingar. Vad som enligt motionärens uppfattning främst talar mot ett övergivande av det nuvarande undersökningsförfarandet är att man därigenom avstår från den nu i princip obligatoriska medverkan av läkare genom summarisk undersökning av den dömda. Enligt förslaget skall, i den mån så är möjligt med hänsyn till den rådande stora bristen på psykiatriskt skolade läkare, överläkaren vid centralanstalts psykiatriska avdelning medverka vid det undersökningsförfarande, som enligt förslaget skall ersätta verkställighetsundersökningarna, i vart fall vid de mera ingående utredningar, som skall verkställas vid centralanstalt.

Det undersökningsförfarande beträffande fångar med en strafftid av minst sex månader som föreskrivits i 43 § verkställighetslagen avser att underlätta differentieringen och tjäna till ledning för behandlingen efter frigivningen. Det är riktigt såsom framhålles i propositionen att det nuvarande läget beträffande dessa undersökningar är otillfredsställande. Detta beror emellertid främst på att antalet undersökningar nu är mer än dubbelt så stort som man från början räknade med. Knappheten vid anstalterna på socialt utbildad personal ävensom överbeläggningen har i hög grad försenat undersökningarna. Till följd av bristen på psykiatrer har man nödgats avstå från läkares medverkan i ett rätt stort antal fall. Av 1 636 under år 1952 utförda undersökningar enligt 43 § hade läkare sålunda icke medverkat beträffande 428 undersökningar. Beträffande läkarundersökningarnas kvalitet har i propositionen uttalats att medverkan av läkare med psykiatrisk utbildning kunnat erhållas endast i ett mindre antal fall. Denna uppgift torde icke vara riktig. Av de 1 206 läkarundersökningar, som utfördes under år 1952, medverkade enligt en av fångvårdsstyrelsen verkställd utredning psykiatriskt skolad läkare i 994 fall. I 222 fall var den medverkande läkaren heltidsanställd psykiater vid fångvården och i 772 fall psykiater utifrån, som utförde undersökningen mot särskild ersättning. Dessa utifrån komna psykiatrer hade varit anställda bland annat vid sinnessjukhus, psykiatriska kliniker, i öppen vård för psykiskt sjuka, som hjälpverksamhetsläkare eller läkare vid sinnesslöanstalter.

Med det undersökningsförfarande som föreslås i propositionen skulle läkarundersökningarna läggas på överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. Enligt utskottets mening lär man icke kunna vänta att överläkarna kan få nämnvärd tid för sådana undersökningar, eftersom överläkarna i första hand har att svara för att av domstol begärda sinnessundersökningar å häktade blir utförda; här föreligger för närvarande en så stark eftersläpning, att utlåtanden beträffande häktade dömda ibland icke kunna avgivas förrän efter 4 à 5 månader i stället för föreskrivna sex veckor; den föreslagna förstärkningen av läkarkrafterna vid sinnessjukavdel-

ningarna med tre andre läkare kommer, därest tjänsterna över huvud kan tillsättas, icke att medföra någon nämnvärd förbättring av läget. Det föreslagna förfarandet vid verkställighetsundersökningarna kommer med vissnet att resultera i att läkares medverkan vid undersökningarna inskränkes till ett minimum. Enligt utskottets mening bör man med hänsyn till bristen på psykiatrer söka på sätt nu sker tillvarataga den utomstående läkar-expertis som står till förfogande i olika delar av landet. Härigenom uppnås att flertalet av dem som undersökes av läkare kommer i kontakt med psykiater.

Vad i övrigt angår det förfarande som enligt propositionen skall ersätta de nuvarande verkställighetsundersökningarna synes det utskottet som om sammanställandet och kompletterandet av personuppgifterna oftast kommer att göras av befattningshavare på annan anstalt än den där den intagne vistas; dessa befattningshavare kan således icke grunda sin uppfattning om den intagne på personliga iakttagelser.

Av dessa och andra skäl synes försiktigheten bjuda att man icke på en gång och över hela linjen inför ett så oprövat system som det föreslagna. Den erforderliga rekonstruktionen av utrednings- och undersökningsförfarandet efter intagningen bör genomföras successivt med beaktande av de erfarenheter som göres. Därvid bör verkställighetsorganen icke vara bundna av schematiska, i lagen inskrivna regler. I stället för det detaljrika tillägg som föreslagits i 43 § torde man i enlighet med motionen kunna stanna vid en tilläggsbestämmelse av innebörd att Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, fångvårdsstyrelsen äger beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna förordna om undantag — helt eller i visst avseende — från bestämmelserna i 43 § ävensom meddela de föreskrifter som därav påkallas.

Slutligen vill — — — (lika med utskottet) — — — rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring, att riksdagen i anledning av motionen I: 437 funnit vissa ändringar böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag — måtte för sin del antaga det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget med den ändringen att nedanstående paragrafer erhåller följande lydelse:

26 §.

Vid de — — — möjligt förhindras.

Män och — — — eller anstaltsavdelningar.

Om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt. Inom anstaltsgrupp äger överläkaren vid centralanstaltens psykiatriska avdelning besluta, att intagen skall från anstalt inom gruppen överflyttas till avdelningen för undersökning eller behandling.

43 §.

Beträffande straff- eller — — — sådan undersökning.

Undersökningen skall — — — berättelsens avgivande.

Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, fångvårdsstyrelsen äger beträffande särskild anstalt eller särskild grupp av intagna förordna om undantag, helt eller i visst avseende, från bestämmelserna i denna paragraf ävensom meddela de föreskrifter som därav påkallas.

B) att motionen I: 437, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.